

АУДИТ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗЕРВІВ

Досліджено поняття «аудит ефективності», розглянуто мету, завдання аудиту ефективності формування фінансових резервів та результати його проведення.

Ключові слова: *аудит, ефективність, фінансові резерви.*

Постановка проблеми. У більшості розвинених країн світу аудит є невід'ємним інструментом забезпечення прозорості та цивілізованості економічних відносин. Процеси міжнародної інтеграції, створення єдиного світового простору для користувачів фінансової звітності підприємств потребують нових підходів до розвитку аудиту в Україні.

Одним з основних напрямів удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні слід вважати розроблення і запровадження механізмів аудиту ефективності в цілому та аудиту ефективності формування фінансових резервів зокрема, який сьогодні залишається новим та недостатньо дослідженим поняттям для вітчизняної теорії і практики.

Актуальність вивчення цього питання визначається переорієнтацією підприємств на раціональне використання коштів, пошуком способів підвищення ефективності виконання завдань, посиленням контрольних функцій регулювання як основного механізму запобігання протиправним діям під час використання коштів.

Проблематика, пов'язана з аудитом ефективності формування фінансових резервів, є актуальною, проте, їй не приділяється належної уваги. Окремі питання розглядалися у працях Ю.А. Вериги, А.В. Мамишева, Є.В. Мниха, В.В. Немченко, М.М. Орищенко, О.Ю. Редько, А.Н. Сауніна, Т.В. Федченка, І.В. Чумакова, І.М. Щирби. Враховуючи результати та не применшуючи значення уже проведених досліджень, слід акцентувати увагу на проблемних питаннях, які ще не знайшли свого вирішення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних положень аудиту ефективності формування фінансових резервів. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в такому: дослідити трактування, мету та завдання процедури аудиту ефективності формування фінансових резервів та результати його проведення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес інтеграції України в міжнародну спільноту супроводжується прийняттям міжнародних правових документів, впровадженням міжнародних стандартів, узгодженням національного та міжнародного законодавства. Саме такі процеси відбуваються у сфері аудиту ефективності. Однак ці процеси неоднозначні. Усі країни мають свої власні проблеми, водночас світова спільнота ставить амбіційні завдання – впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та аудиту; розвиток національних підходів до аудиту та контролю; допомога всім органам, що виконують контроль та аудит державних фінансів [7, с. 29].

Сучасні світові тенденції розвитку фінансового контролю і аудиту спрямовані на своєчасне виявлення негативних відхилень від поставлених завдань та обґрунтування методів їх усунення. Фінансовий аудит – форма фінансового контролю, що передбачає перевірку законності та правильності розподілу фінансових ресурсів, ведення обліку, достовірності складання фінансової звітності, активно доповнюється аудитом ефективності, основним призначенням якого є встановлення рівня продуктивності, результативності та економічності фінансово-господарської діяльності як державних органів та організацій, так і приватних компаній, корпорацій і фірм [9, с. 55].

Переваги аудиту ефективності перед фінансовим аудитом полягають у концентрації на результатах діяльності; формулюванні відповідей про те, що було, і те, чого не було досягнуто; забезпеченні коментарів щодо якості. Недоліком є більш широкий масштаб, тобто необхідність урахування, крім внутрішніх, ще й зовнішніх доказів та фактів [1, с. 58].

На сьогодні більшість підприємств не формують фінансові резерви, хоча це може негативно позначитися на їх діяльності. У випадку, якщо фінансові резерви формуються на підприємстві, то для аудитора важливим є встановлення правильності їх розміру та ефективності формування. Саме тому аудит ефективності формування фінансових резервів є актуальним. Його особливістю є те, що він синтезує в собі фінансовий аудит і економічний аналіз і може бути визначений як оцінка менеджменту підприємства.

За офіційними даними Держкомстату України, за результатами 2012 р. 39,9% торговельних підприємств (роздрібна торгівля) є збитковими, що на 0,9% більше, ніж у 2011 р., на 0,7 більше, ніж у 2010 р., на 3 більше, ніж у 2009 р. та на 9% більше, ніж у 2008 р. [12]. Частка торговельних підприємств станом на 01.01.2012 р., які формують резервний капітал, становить лише 5% (рис. 1) [12]. Для забезпечення стабільного розвитку, можливості протистояти зовнішнім факторам, а також своєчасної нейтралізації та компенсації можливих негативних явищ підприємства потребують створення фінансових резервів.

Основними проблемами створення та використання фінансових резервів підприємств торгівлі є:

- визначення найбільш раціональних джерел;
- оцінка економічної суті фінансових резервів, тобто стабільний довгостроковий або короткостроковий їх характер;
- оцінка економічної суті показників прибутку і капіталу, оскільки ці економічні поняття є не абсолютними, а відносними величинами, тому можуть бути подані тільки у ймовірному обчисленні;

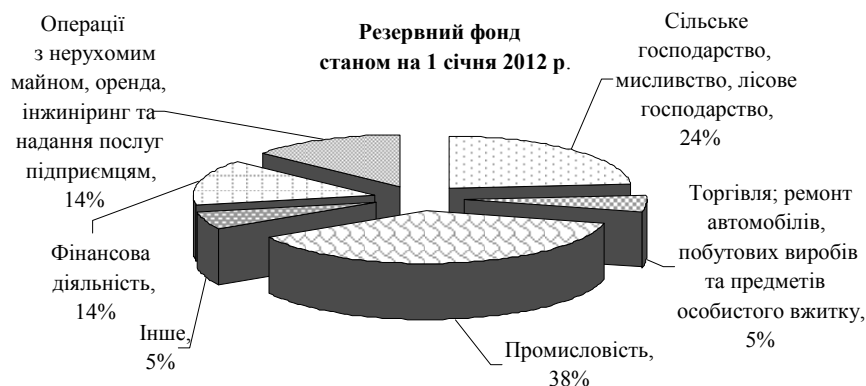

Рис. 1. Частка резервного капіталу, сформованого торговельними підприємствами, у загальній сумі резервів підприємств станом на 1 січня 2012 р.

– вплив фінансових резервів на величину і характер власних джерел;
 – відсутність відповідності суми грошових коштів сумі статутних резервів, необхідних для виконання ними своїх функцій [3, с. 40].

Важливим моментом у класифікації резервів є джерела їх формування. Наприклад, підприємства Великобританії формують резерви із прибутку та власного капіталу. Нерозподілений прибуток, з одного боку, є резервом, а з іншого – основним джерелом їх фінансування. Формування резервів із капіталу відбувається через випуск акцій за ціною, вищою за номінал, і переоцінку основних засобів у бік підвищення. Важливим є те, що розмір резервного капіталу коливається в межах 10–40% від статутного капіталу, при цьому окремим підприємствам надається право призначати вищу межу [3, с. 39].

Фінансові резерви – кошти, зарезервовані державою, підприємствами, об'єднаннями, організаціями для забезпечення непередбачених витрат, спеціальних потреб, усунення тимчасових фінансових труднощів і забезпечення нормальних умов діяльності.

Фінансові резерви є предметом облікової політики, абсолютно залежать від волі власника, не впливають на юридичну оцінку прав і зобов'язань та покликані регулювати вплив фактів господарського життя на реальну оцінку активів, капіталу і зобов'язань та фінансовий результат [8, с. 277].

Фінансові резерви створюються у грошовій формі і виступають необхідною умовою стабільного і збалансованого розвитку. Важливою є проблема обґрунтування розмірів таких фондів. Тому що необґрунтоване збільшення чи зменшення фінансових резервів веде за собою негативні наслідки: значне відволікання коштів і сповільнення їх обороту або нестачу коштів за необхідності фінансування непередбачених потреб [4, с. 16].

Характеристику фінансових резервів наведено на рис. 2 [8, с. 279].

Рис. 2. Характеристика фінансових резервів

Аудит ефективності формування фінансових резервів – це незалежна перевірка ступеня, в якому державне або приватне підприємство працює ефективно і результативно, з належною увагою до економного витрачання ресурсів.

Метою аудиту ефективності формування фінансових резервів є здійснення оцінки досягнення запланованих показників, виявлення проблем у виконанні завдання та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності використання ресурсів. Основні завдання наведено на рис. 3 [10, с. 159].

Під час аудиту ефективності формування фінансових резервів досліджуються [10, с. 159]:

- ефективність здійснення фінансово-господарських операцій та діяльності підприємства в цілому;
- обґрунтованість планів та програм діяльності підприємства;

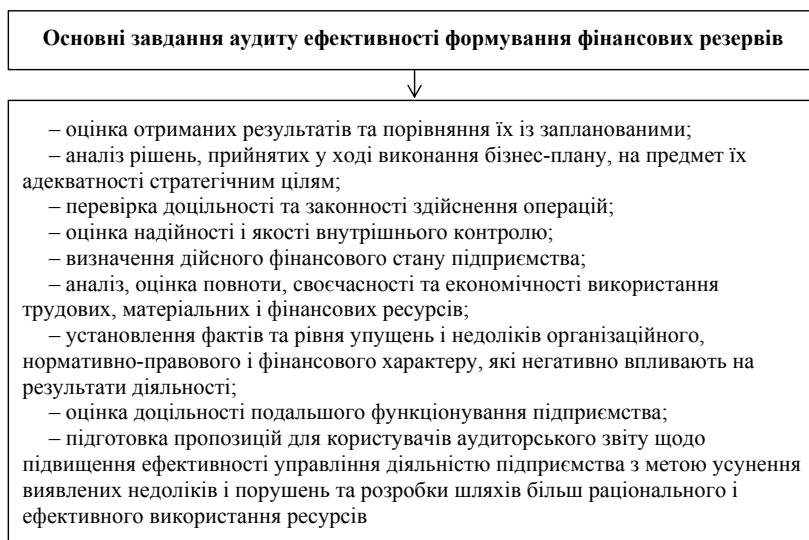

Рис. 3. Основні завдання аудиту ефективності формування фінансових резервів

– наявність вузьких місць у правовому і адміністративному забезпеченні виконання планів, яких можна було б уникнути;

– ступінь раціональності методів адміністративної та господарської роботи;

– доцільність та обґрунтованість здійснення певних операцій та робіт;

– якість виконання робіт, наданих послуг, придбаних товарів.

Аудит ефективності формування фінансових резервів здійснюється шляхом:

– аналізу законодавчих актів, нормативно-правових документів, планових розрахунків, методичних розробок, видань і публікацій про аудит ефективності формування фінансових резервів;

– аналізу результатів раніше проведених перевірок, за допомогою яких можна зробити висновки щодо причин існування проблеми аудиту;

– аналізу показників оперативної, фінансової та статистичної звітності;

– обстеження, опитування, інтерв'ювання, анкетування;

– збору інформації від юридичних осіб, який може здійснюватися у формі письмових запитів, адресованих третім особам.

Результативними показниками аудиту ефективності формування фінансових резервів є показники витрат – визначають обсяги та структуру трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залучених для здійснення діяльності підприємством; показники продукту – використовують для оцінки поставлених цілей [10, с. 159].

Аудит ефективності формування фінансових резервів включає такі елементи:

– перевірка економічності використання організацією коштів, витрачених на досягнення конкретних результатів її діяльності;

– перевірка продуктивності використання організацією трудових, фінансових та інших видів ресурсів у процесі її діяльності, а також використання інформаційних систем і технологій;

– перевірка результативності діяльності організації щодо виконання поставлених завдань, досягнення фактичних результатів порівняно з плановими показниками з урахуванням обсягу виділених ресурсів.

Поряд з цим необхідно чітко розуміти, що аудит ефективності формування фінансових резервів має більш широкі завдання, ніж аудиторські перевірки правильності витрачання бюджетних коштів, економії і результативності витрат,

тобто результати аудиту ефективності формування фінансових резервів і сума результатів зазначених перевірок – не одне й те ж. Аудит ефективності формування фінансових резервів може також включати контроль фінансової звітності, правильного і законного використання ресурсів, експертно-аналітичні заходи, інші заходи, необхідні для досягнення цілей аудиту [2, с. 139].

Оскільки операції з фінансовими резервами торговельного підприємства, як правило, нечисленні, аудитор звичайно перевіряє всі суттєві операції і одночасно вивчає систему внутрішнього контролю цих операцій. Отже, оцінка системи внутрішнього контролю здійснюється одночасно з проведенням аудиторських процедур по суті.

Перевірку своєчасності і повноти формування фінансових резервів доцільно проводити на початку перевірки, оскільки це дозволяє встановити легітимність діяльності торговельного підприємства; а всі інші процедури – наприкінці перевірки після підтвердження інших елементів фінансової звітності. Якщо всі елементи фінансової звітності будуть відображені належним чином, аудитору залишається лише перевірити операції щодо зміни та розрахувати розмір фінансових резервів [6, с. 287–291].

Найбільш ефективно аудит ефективності формування фінансових резервів реалізується за допомогою застосування аналітичних процедур аудиту. У зв'язку з тим, що час проведення аудиторської перевірки обмежений, а вартість робіт заздалегідь обумовлена в договорі із замовником, аудитор прагне обрати найбільш ефективні аудиторські процедури. Застосування аналітичних процедур дає можливість підвищити якість і скоротити витрати часу на проведення аудиту.

Аналітичні процедури ефективні тільки тоді, коли аудитор скептично ставиться до пояснень та неочікуваних результатів, наданих керівництвом компанії, і намагається отримати адекватні та надійні докази на їх користь.

У ході аудиторської перевірки фінансової звітності зміст аудиторських процедур полягає в тому, щоб [11, с. 6]:

- встановити розмір резервного капіталу, передбачений статутом організації;
- перевірити обґрунтованість його формування (наявність нерозподіленого прибутку);
- перевірити відповідність величини резервного капіталу, відображеної в бухгалтерському обліку та звітності, сумі, передбаченій статутом;
- перевірити суму відрахування в резервний капітал, зроблений у звітному році (якщо такі відрахування були);
- перевірити суму зменшення резервного капіталу при прийнятті рішення про спрямування резервного капіталу на покриття збитків минулого року (якщо в попередньому році організація зазнала збитків і було прийнято відповідне рішення).

Для того, щоб аудит ефективності формування фінансових резервів зайняв належне місце в системі державного фінансового контролю в Україні, сприяв би модернізації бюджетного процесу, підвищенню якості прийнятих рішень необхідне дотримання принципів умов для його подальшого розвитку, вирішення існуючих проблем та дослідження найкращої міжнародної практики.

Передусім потрібно створити адекватну нормативну та методологічну основу для проведення аудиту ефективності формування фінансових резервів, зокрема, розробити та затвердити єдину концепцію розвитку державного фінансового контролю. Особливу увагу треба приділити створенню «бібліотеки кращої практики» – еталона в частині критеріїв та показників, що характеризують ефективність використання коштів, у тому числі за різними напрямками витрат [5, с. 61].

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити такі висновки, а саме: аудит ефективності формування фінансових резервів є неза-

лежною оцінкою або перевіркою ступеня, в якому державне або приватне підприємство працює ефективно і результативно, з належною увагою до економічного витрачання ресурсів. Впровадження аудиту ефективності формування фінансових резервів дасть змогу здійснювати контроль за використанням коштів, виявляти недоліки щодо їх використання. Крім того, застосування аудиту ефективності формування фінансових резервів дасть можливість не тільки виявити недоліки чи порушення в діяльності підприємства, але й запропонувати шляхи підвищення ефективності використання ними матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів.

Список використаної літератури

1. Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту): підручник / за ред. проф. В.В. Немченко, О.Ю. Редько. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 540 с.
2. Державний фінансовий аудит: методологія і організація: монографія / [Є.В. Мних, М.О. Никонович, Н.С. Барабаш та ін.]; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 319 с.
3. Камінська Т. Облікове забезпечення управління ризиками у сільському господарстві / Т. Камінська // Бухгалтерський облік і аудит. – Київ. – 2009. – № 12. – С. 36–44.
4. Кириленко О.П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика): навч. посіб. / О.П. Кириленко. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 243 с.
5. Михайлов М.Г. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: навч. посібник / М.Г. Михайлов, М.І. Телегунь, О.П. Славкова. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 384 с.
6. Никонович М.О. Організація і методика аудиту: навч. посіб. / М.О. Никонович, К.О. Редько, О.А. Юр'єва; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 472 с.
7. Ніконова О. Міжнародні стандарти INTOSAI: основні положення, аудиторські підходи, термінологія / О. Ніконова // Бухгалтерський облік і аудит. – Київ, 2011. – № 2. – С. 29–35.
8. Пархомчук О.О. Резерви та їх значення для організації обліку: сутність поняття / О.О. Пархомчук // Міжнародний збірник наукових праць. – Житомир, 2010. – № 3 (18). – С. 274–283.
9. Чумакова І. Аудит ефективності: зарубіжний досвід та українські реалії / І. Чумакова // Бухгалтерський облік і аудит. – Київ, 2009. – № 1. – С. 55–63.
10. Щирба І.М. Аудит ефективності: теоретичний аспект / І.М. Щирба // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – Житомир, 2012. – № 2 (60). – С. 155–160.
11. Яников Р.Г. Особенности аудиторской проверки резервов / Р.Г. Яников // Аудит. – 2006. – № 11. – С. 3–9.
12. Державна служба статистики України. Фінанси. – Ресурс доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/fin.htm

Исследовано поняття «аудит ефективності», розглянуті цілі, задачі аудиту ефективності формування фінансових резервів і результати його проведення.

Ключевые слова: аудит, ефективність, фінансові резерви.

Researched concept of performance audit, reviewed the purpose, objectives of performance audit of formation financial reserves and results of its implementation.

Key words: audit, effectiveness, financial reserves.

Одержано 15.02.2013.